

УДК 374.7:371.125:314.7 (485)

Попова Анастасія Сергіївна – аспірант відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

E-mail: kovaleva.anastasia.45@gmail.com

СИСТЕМА ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ДО РОБОТИ З МІГРАНТАМИ: ДОСВІД ШВЕЦІЇ

Анотація. У статті розкрито особливості шведського досвіду організації системи освіти для дорослих соціальних працівників у контексті підготовки до роботи з мігрантами. Автором проаналізовано поняття «неперервна освіта» і «освіта дорослих» й визначено їх вплив на розвиток системи освіти дорослих соціальних працівників у Швеції. Визначено, що шведська система освіти дорослих соціальних працівників складається з формального та неформального компонентів, що, у свою чергу, представлені великою кількістю державних і недержавних організацій, основною метою яких є сприяння у підготовці соціальних працівників до роботи з мігрантами.

Ключові слова: соціальний працівник, освіта дорослих, неперервна освіта, формальна освіта, неформальна освіта, мігрант.

Popova Anastasiia – Postgraduate Student of the Department of Foreign Systems in Teacher Education and Adult Education, Institute for Pedagogical Education and Adult Education of the NAPS of Ukraine

E-mail: kovaleva.anastasia.45@gmail.com

SYSTEM OF ADULT EDUCATION FOR SOCIAL WORKERS IN THE CONTEXT OF PREPARATION FOR WORK WITH MIGRANTS: SWEDISH EXPERIENCE

Summary. The article describes the features of Swedish experience of the education system for adult social workers in the context of preparation for work with migrants. The author analyzes the concept of «lifelong learning» and «adult education» and has identified their influence on the development of adult education for social workers in Sweden. The article describes four keys performance criteria of the Swedish system of adult education, which include the possibility of lifelong education, involvement in the education of people of all ages (especially the Third Age), informal education and other social institutions which support the adult education. The author has investigated that the Swedish system of adult education as an important component of lifelong learning is a multifunctional system which has aimed to meet the basic human needs in education, culture, health preservation and adaptation in a world, which has a tendency to dramatically and quickly changes, the absorption of new social roles. It also has determined that the Swedish system of adult

education for social workers consists of formal and informal components, which in turn have a large number of public and private organizations whose main purpose is to assist in the preparation of social workers to work with migrants.

Keywords: *social worker, adult education, continuous education, formal education, informal education worker.*

Попова Анастасія Сергеевна – аспірант отдела зарубежных систем педагогического образования и образования взрослых Института педагогического образования и образования взрослых АПН Украины

E-mail: kovaleva.anastasia.45@gmail.com

СИСТЕМА ОБРАЗОВАНИЯ ВЗРОСЛЫХ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ В КОНТЕКСТЕ ПОДГОТОВКИ К РАБОТЕ С МИГРАНТАМИ: ОПЫТ ШВЕЦИИ

Аннотация. В статье раскрыты особенности шведского опыта организации системы образования для взрослых социальных работников в контексте подготовки к работе с мигрантами. Автором проанализированы понятия «непрерывное образование» и «образование взрослых», охарактеризовано их влияние на развитие системы образования взрослых социальных работников в Швеции. Определено, что шведская система образования взрослых социальных работников состоит из формального и неформального компонентов, которые в свою очередь представлены большим количеством государственных и негосударственных организаций, основной целью которых является содействие в подготовке социальных работников к работе с мигрантами.

Ключевые слова: *социальный работник, образование взрослых, непрерывное образование, формальное образование, неформальное образование, мигрант.*

Вступ. Сучасний розвиток суспільства, глобалізаційні та інтеграційні процеси стають каталізаторами різних соціальних процесів, що, у свою чергу, продукують зміни в усіх сферах життя. Соціальний працівник, сьогодні, має володіти здатністю швидко адаптуватися під сучасні запити суспільства, а відповідно, навчатися впродовж життя. Тому формування системи освіти, яка б відповідала сучасним вимогам і забезпечувала підготовку висококваліфікованого, конкурентоспроможного, ініціативного фахівця, з активною життєвою позицією і бажанням навчатися та професійно вдосконалюватись є актуальним напрямом розвитку освітньої політики кожної держави.

З середини 60-х років ХХ ст. Швеція займає високу позицію серед Європейських країн, які сприяють розвитку освіти дорослих, що пояснюється впровадженням формальної ланки освіти дорослих, розвитком ринку праці, зміною освітньої парадигми. Шведська система

освіти дорослих є одним із важливих елементів функціонування загальної системи освіти і обумовлюється паралельним розвитком і тісним взаємозв'язком усіх структурних підрозділів різних видів освіти. Тому вивчення позитивного досвіду Швеції для оновлення і модернізації змісту освіти соціальних працівників у контексті роботи з мігрантами є корисним для новостворених інститутів соціальної роботи і підготовки фахівців соціальної сфери.

Аналіз досліджень. Різні аспекти освіти дорослих і неперервної освіти стали предметом наукового пошуку багатьох вітчизняних (О. Аббасова, Б. Гершунський, І. Зязюн, В. Кремінь, Н. Ничкало, Л. Лук'янова, О. Огієнко, О. Щербак) і зарубіжних (Г. Дакенвелд, П. Джарвіс, У. Елліот, Дж. Кідд, П. Ленгран, М. Ноулз, У. Хілтон) науковців. Проте особливості освіти дорослих соціальних працівників, зокрема у контексті роботи з мігрантами не були темою окремого наукового дослідження.

Результати дослідження. Не дивлячись на велику кількість досліджень, наукових праць, визначення понять «неперервна освіта» і «освіта дорослих» є ускладненими через відсутність єдиного підходу до розуміння термінів, що пояснюються великою кількістю наукових концепцій та підходів, які застосовуються для детермінації цих понять.

Аналізуючи і узагальнюючи існуючі підходи до визначення поняття «неперервна освіта» академік Н. Ничкало зазначає, що дане поняття можна трактувати як: філософсько-педагогічну концепцію, згідно з якою освіта трактується як процес, що охоплює все життя людини; важливий аспект освітньої практики на різних ступенях системи освіти, який представляє її як постійне цілеспрямоване засвоєння людиною соціально-культурного досвіду різних поколінь; принцип організації освіти на загальнодержавному та регіональному рівнях; принцип реалізації державної політики у галузі освіти; парадигма науково-педагогічного мислення [1, с. 9-22].

Важливу роль у становленні сутності неперервної освіти та місця освіти дорослих у ній відіграють три міжнародні організації: Рада Європи (РЕ), Організація Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР) та ЮНЕСКО, проаналізовані підходи яких до визначення понять відобразились у робочому визначенні терміну «освіта дорослих», згідно з яким вона: являє собою організований освітній процес, який дозволяє дорослій людині набути нових навичок, компетентностей або характеристик; може набуватися будь-якою людиною, яка одержала обов'язкову базову освіту; включає всі типи освіти, акредитовані та без акредитації: формальну, неформальну, інформальну; включає різні види організації навчання – традиційне класне навчання, дистанційне навчання, з допомогою тьютора; може здійснюватися як у традиційних класних кімнатах та майстернях, так і в музеях, бібліотеках, церквах, громадських місцях та вдома; може

організовуватися різними провайдерами – громадою, приватними особами, волонтерами [12, с. 41]. Наведене вище визначення, на нашу думку, є комплексним й повністю розкриває усі аспекти освіти дорослих соціальних працівників у контексті роботи з мігрантами, тому ми будемо послуговуватися ним у нашій науковій розвідці.

У Національній доповіді «Освіта дорослих» (2011), яка була презентована Швецією у м. Хельсінки зазначалося, що основними принципами освіти дорослих є відкритість для усіх громадян і резидентів Швеції, добровільність учасників, що базується на мотивації особистісного і професійного розвитку студента. У статті скандинавського дослідника А. Антікайна (А. Antikainen) охарактеризовано чотири основні критерії ефективності шведської системи освіти дорослих: а) можливість отримання освіти впродовж життя; б) залучення в освіту людей різного віку (особливо третього віку); в) неформальна освіта займає центральне місце та заохочується; г) інші соціальні інститути підтримують освіту дорослих, оскільки від неї залежить їх розвиток [5, с. 229-243].

Багато шведських дослідників, зокрема Одд Нордгаут, К. Рубенсон визначають системотвірними елементами шведської системи освіти дорослих такі категорії, як: освітні програми, розвинута мережу закладів освіти дорослих, ефективну організацію органів управління освітою дорослих [11].

Проте аналіз шведських нормативно-правових актів засвідчив, що провідним системотвірним елементом шведської системи освіти дорослих є освітні потреби різних категорій споживачів таких як: а) суспільство, що визначається як соціально-культурний організм, що розвивається; б) муніципалітети, провідна роль яких – вирішення проблем економічного, технологічного і культурного розвитку; в) ринок праці, що потребує конкурентоздатних та висококваліфікованих фахівців; г) підприємства, заклади, організація, які зацікавлені у підвищенні ефективності своєї роботи; д) люди як суб'єкти різних видів професійної діяльності [3, с. 105].

Шведська система освіти дорослих як важлива складова неперервної освіти є поліфункціональною системою і спрямована на задоволення фундаментальних потреб людини в освіті, культурі, збереженні здоров'я, адаптації у світі, який різко та швидко змінюється, на засвоєння нових соціальних ролей. Водночас соціальні та особистісні освітні потреби продукують розвиток та вдосконалення освітніх послуг, тобто комплексу цілеспрямовано запропонованих можливостей для реалізації професійно-орієнтованого, соціального й соціально-культурного потенціалу усіх груп населення.

Основними підсистемами освіти дорослих, зокрема соціальних працівників, що базується на класифікації типів освіти запропонованих П. Кумбсом, С. Проссером й А. Ахмедом є формальна і неформальна

ланки освіти дорослих, які мають складну розгалужену структуру закладів освіти, що зумовлюється запитами людини, держави, ринку праці. Особливістю системи освіти дорослих у Швеції є її гнучкість (здатність швидко адаптуватися до нових вимог суспільства і пропонувати сучасні освітні послуги різним соціально-демографічним групам).

Термін «формальна освіта» у міжнародному словнику освіти дорослих та продовженої освіти трактується як «ієрархічна структурована освітня система від початкової школи до аспірантських програм в університетах, що введена у більшості країн» [9, с. 72]. У законопроекті шведського парламенту «Розвиток освіти дорослих» (2001) метою формальної освіти дорослих є «надання усім дорослим можливості набувати, розширювати свої знання, уміння та навички для особистісного розвитку, утвердження демократії та рівності, економічного зростання, зайнятості та справедливого розподілу» [7].

У монографії «Тенденції розвитку освіти дорослих у Скандинавських країнах» О. Огієнко зазначила, що «основою шведської підсистеми формальної освіти дорослих є державна система шкіл для дорослих» [2, с. 235]. Аналіз наукової літератури показав, що у її структуру входить муніципальна освіта дорослих (Komvux), освіта для дорослих людей з фізичними чи розумовими вадами (інвалідів) (Sarvux), навчання шведської мови для іммігрантів (SFI), курси підвищення кваліфікації професійної освіти (KY), а також додаткові освітні програми за різними напрямками.

Муніципальна освіта (Komvux) спрямована на забезпечення формальної кваліфікації, що визнається еквівалентом шведської середньої освіти та виступає умовою подальшої освіти. Освіта організовується у формі курсів у школах чи навчальних центрах за підтримки муніципалітетів та неформальних професійних організацій. Особливістю цієї ланки формальної освіти дорослих є забезпечення муніципалітетами гнучкості при організації навчального процесу для студентів, що знаходить відображення у вільному виборі часу, місця, темпів та форм навчання.

Окремим елементом формальної освіти дорослих у Швеції є навчання людей з фізичними та розумовими вадами (інвалідів) (Sarvux), метою якого є створення рівних умов для доступу усіх громадян країни, права яких гарантуються Конвенцією про права людини (1950), Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права (1966), Соціальною Хартією (1961), Саамською декларацією (1994).

Навчання дорослих іммігрантів (SFI) є основним завданням інтеграційної політики Швеції і третім структурним елементом формальної освіти дорослих, яке передбачає включення мігрантів у шведське суспільство. Під керівництвом Міністерства освіти були

розроблені та впроваджені три навчальні програми – SFI 1 для неграмотних мігрантів, SFI 2, SFI 3 для осіб, хто має більш високий рівень освіти. Зазвичай навчальна програма SFI для мігрантів поєднується з муніципальною освітою.

Важливим досягненням у галузі формальної освіти дорослих є децентралізація системи підвищення професійної кваліфікації й виведення її зі структури Міністерства освіти Швеції, з метою створення більш тісного зв'язку між освітніми потребами різних суб'єктів та ринком праці країни через відкриття спеціального управління зайнятості. Провідним завданням діяльності якого є регулювання попиту і пропозиції робочої сили із врахуванням вимог, можливостей та потенціалу ринку праці.

Аналіз наукової літератури свідчить, що система формальної освіти соціальних працівників також включає курси підвищення кваліфікації за запитом агенцій соціальної сфери, з метою підготовки фахівців до роботи з новими проектами, які реалізуються у галузі соціальної політики.

Цінним досвідом у контексті формальної освіти соціальних працівників, що працюють з мігрантами, на нашу думку, є діяльність Інституту досліджень з питань міграції, етнічної приналежності і суспільства REMESO, у структурі якого функціонує Центр підвищення кваліфікації. Провідною метою REMESO є здійснення досліджень у галузі міжнародної міграції, етнічного різноманіття і громадянства та змін, що відбулися під впливом ринкових процесів. Діяльність REMESO стала передумовою для створення Фас-центру і Центру підвищення кваліфікації для соціальних працівників, що працюють з мігрантами. Фас-центр має на меті проведення досліджень, що поєднують знання трудового ринку, міграції й етнічної приналежності. Центр підвищення кваліфікації спрямований на підготовку соціальних працівників за програмою «Етнічність і міграційні дослідження».

У січні 2009 р. REMESO започаткувало діяльність Вищої школи, основним полем наукового дослідження якої є питання міграції, етнічної приналежності і суспільства. Основною діяльністю Школи є проведення лекцій, семінарів і конференцій для шведів та іноземців, що стосуються питань міграції і етнічної приналежності [13].

Отже, система формальної освіти дорослих соціальних працівників до роботи з мігрантами – це чітко структурований елемент шведської системи освіти, який переважно складається з курсів підвищення кваліфікації, що відповідають освітнім потребам студентів і передбачає підвищення освітнього рівня і отримання відповідного документу, що підтверджує факт навчання людини.

Неформальна освіта є другим елементом шведської системи освіти дорослих. У міжнародному словнику П. Джарвіса, неформальна освіта трактується як «освітній процес, який організовано поза межами

формальної освітньої системи, для задоволення пізнавальних потреб певної групи людей» [9, с. 129], у контексті нашого дослідження неформальна освіта соціальних працівників – це освітній процес, що здійснюється поза межами формальної освіти і має на меті задоволення пізнавальних професійних потреб фахівців соціальної сфери, що працюють з мігрантами.

Базова концепція шведської неформальної освіти має назву «*Folkbildning*». Аналізуючи літературу, ми дійшли до висновку, що термін «*Folkbildning*» у шведському контексті перекладається як народна (популярна освіта) і має тісний зв'язок із соціальними рухами і освітою спільноти, розвиток та підтримка якої здатні впливати на соціальні, політичні та економічні трансформації у суспільстві, у якому вона впроваджується. Основними принципами такої освіти на думку Л-Е. Акселсона, І. Свенсона є незалежність від держави та інших органів, добровільність участі учасників народної освіти, гнучкість і трансформація у відповідь на освітні потреби людей і ринку праці [6].

Основною метою народної освіти або фолкеплінінгу є залучення досвіду тих, хто працює і навчається, обмін ідеями, цінностями, спостереженнями між учасниками навчання. Такий підхід до неформальної освіти є специфічним та унікальним, він притаманний Швеції та іншим скандинавським країнам. Фолкеплінінг є підсистемою неформальної освіти дорослих і складовою системою освіти дорослих, що дає альтернативну можливість навчатися упродовж життя. Навчання у системі фолкеплінінгу здійснюється у Народних Вищих Школах, навчальних асоціаціях, центрах освіти дорослих, вечірних школах, публічних бібліотеках, тобто в організаціях, що представляють собою ліберальні неформальні і добровільні об'єднання.

Всього, у Швеції функціонує десять освітніх асоціацій, до яких входять близько 270 громадських організацій, кожна з яких має свій власний профіль і 150 народних вищих шкіл, до складу яких входить близько 281 тисяча навчальних гуртків, які навчають приблизно 71 тисячу студентів кожен семестр [4]. Головною організацією, що відповідає за розвиток неформальної освіти дорослих у Швеції у контексті функціонування Народних Вищих Шкіл є Національна рада з питань освіти дорослих (The Swedish National Council of Adult Education). Освітні асоціації неформальної освіти дорослих підпорядковуються Шведській асоціації освіти дорослих (The Swedish Adult Education Association). Основними напрями роботи освітніх асоціацій є корегування та адаптація курсів навчальних гуртків, з метою задоволення вимог і потреб учасника неформальної освіти. Діяльність асоціацій здійснюється на засадах демократії і учасники мають великий вплив на зміст курсів і навчальних програм.

Крім освітніх асоціацій, у структурі шведського фолкеплінінгу важливу роль відіграють центри освіти дорослих. Кожен центр має свій

унікальний профіль і власну програму навчання, що виходить з інтересів та освітніх потреб громади. Цінним досвідом, на нашу думку, є організація центрами навчання соціальних працівників безпосередньо на виробництві. На думку П.-Е. Еллстром, формальна освіта забезпечує набуття теоретичних знань, а неформальна освіта сприяє їх практичному закріпленню у реальній виробничій ситуації, що сприяє виникненню потреби у постійному вдосконаленні і набутті нових знань, умінь та навичок на робочому місці у роботі з клієнтами соціальної роботи [8, с. 165-173]

С. Йоргенсен, аналізуючи різні аспекти мотивації навчання співробітників на робочому місці, стверджував, що основну увагу необхідно приділяти соціальній підтримці людини у трудовому колективі. Шведський дослідник виокремив дві основних форми підтримки і стимулювання співробітників до освіти впродовж життя – це наставництво та сторителінг.

Наставництво передбачає передання професійного досвіду більш досвідченого фахівця, а також підтримку соціального працівника у процесі входження його у професію. Сторителінг (від англійського Story Telling – розповідь історії) є цікавою формою підтримки молодих фахівців, яка передбачає вивчення ними корпоративних правил і етики поведінки, історії та внутрішньої структури функціонування організації.

Народні вищі школи пропонують курси різних рівнів і тематичного спрямування. Одним із напрямів діяльності вищих шкіл є розробка та впровадження курсів спеціалізованої освіти для соціальних працівників за двома напрямками: соціальна психотерапія й супервізія у соціальній роботі. Умови проходження курсів підвищення кваліфікації мають чіткі умови й регламентуються правилами, які встановлюються Національною колегією з питань соціальної роботи та громадського управління.

Основними умовами прийому соціальних працівників на курси спеціалізованої освіти є досвід практичної діяльності. Процес післядипломної неформальної освіти здійснюється на двох рівнях – рівень соціальної психотерапії, вступити на який мають право фахівці із соціальної роботи після двох років практичної діяльності, а також на рівні «супервізія соціальної роботи з різними категоріями населення», який надає перевагу вступу тим, хто пройшов рівень підготовки «соціальна психотерапія» і має стаж професійної діяльності у галузі роботи з мігрантами не менше п'яти років [10, с. 31-34].

Важливою складовою фолкеплінінгу у контексті освіти соціальних працівників є публічні бібліотеки, основою метою яких є інформаційна й просвітницька підтримка тих, хто залучений до навчання у Вищих народних школах, освітніх асоціаціях, центрах, а також соціальних працівників, які бажають підвищити свій професійний рівень. У Швеції публічні бібліотеки є інформаційними і контактними

вузлами, що поширюють глобальні ресурси інформації у різних галузях суспільного життя. Публічні бібліотеки у Швеції є організаторами онлайн майстер-класів, вебінарів для різних соціальних і професійних груп на різну тематику.

Для забезпечення всебічної освіти дорослих і різних можливостей для тих, хто бажає навчатися впродовж життя, Рада Міністрів Північних країн створила консультативний орган (FOVU), метою якого є координація діяльності у галузі фолкеплінінгу та формальної освіти дорослих, впровадження інновацій у шведську систему освіти, розвиток міжнародних зв'язків та стимулювання процесів обміну досвідом між Скандинавськими європейськими країнами. Ще одним важливим органом, що координує діяльність освіти дорослих у Скандинавських країнах, зокрема у Швеції, є Північна мережа навчання дорослих (NVL). Її провідною метою є створення можливостей для освіти впродовж життя для всіх соціальних і демографічних груп, хто цього потребує, ратифікація особистісної та професійної компетентності; якість, індикатори та ефективність діючої системи освіти дорослих; співпраця з метою обміну досвідом і забезпечення конкурентоспроможністю національної системи освіти дорослих (навчання а робочому місці).

Швеція у процесі організації системи освіти дорослих використовує кращі наукові й технічні здобутки різних країн світу, адаптує їх до національної системи освіти й освітніх потреб різних демографічних, соціальних і професійних груп. Національна освітня політика сприяє тому, щоб дистанційна освіта стала домінуючою формою навчання дорослих, з метою забезпечення можливостю навчатися усіх бажаючих, навіть з самих віддалених місцевостей Швеції. Так, у 1990 р. був створений національний комітет з підтримки дистанційного навчання (DUCOM), основним завданням якого є підтримка і стимулювання дистанційного навчання дорослих в університетах та закладах формальної освіти дорослих. З метою підтримки неформальної освіти та збільшення кількості учнів, 1998 р. уряд створив урядові агентства DISTUM і NetUniversity. Вони відповідають за координацію, популяризацію дистанційних курсів, що пропонуються різними освітніми організаціями, зокрема і університетами для дорослих.

Неформальна освіта соціальних працівників – це складова шведської системи освіти дорослих, що охоплює всі демографічні, соціальні і професійні групи і, переважно, представлена фолкеплінінгом, тобто народною освітою, яка включає Вищі народні школи, освітні асоціації і школи, публічні бібліотеки, а також систему навчання на робочому місці.

Висновки. Отже, шведська система освіти дорослих соціальних працівників, виступаючи складовою частиною, підсистемою

неперервної освіти, розглядається як багатофункціональна, варіативна, відкрита та гнучка система, яка надає можливість дорослій людині самостійно обирати освітню траєкторію та підвищувати професійний рівень за допомогою різних форм освіти, що активно підтримуються державою. Велика кількість можливостей, що відкриваються перед соціальним працівником для професійного самовдосконалення пояснюється по-перше: тривалим досвідом організації соціальної роботи і соціальної освіти для різних вікових категорій, зокрема дорослих; по-друге – зацікавленістю держави у розвитку людського потенціалу як основного капіталу; по-третє – розвиток освіти дорослих є передумовою розбудови демократії і вільного соціально-здорового суспільства. Тому, враховуючи позитивний досвід Швеції, деякі аспекти запозичення цікавих ідей організації системи освіти дорослих для соціальних працівників є доречними і необхідними для розбудови ефективної системи освіти дорослих в Україні.

Література

1. Ничкало Н. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія / Н. Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – Випуск 1. – С. 9-22.
2. Огієнко О. Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах : монографія / О. Огієнко / За ред. Н. Г. Ничкало. – Суми : Еллада, 2008. – 444 с.
3. Онушкин В. Образование взрослых: междисциплинарный словарь терминологии / В. Онушкин, Е. Огарев. – СПб., Воронеж : ИОВРАО, 1995. – 232 с.
4. Adult Education in Sweden [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.infonet-ae.eu/country-overviews/sweden>
5. Antikainen A. In Search of the Nordic Model in Education / A. Antikainen // Scandinavian Journal of Education Research. – 2006. – Vol. 50. – № 3. – P. 229-243.
6. Axelsson O. An Anthopology about «*Folkbildning*» and flexible learning / Axelsson Odin, Norberg Persson & Svensson Listings. – Stockholm: Swedish National Council of Adult Education 2001. – 346 p.
7. Descriptive data on pre-school activities, schoo-age childcare, schools and adult education in Sweden 2006. Swedish National Agency for Education report no. 283 National Agency for Education. – Stockholm: Skolverket, 2007. – 162 p.
8. *Ellström P-E. livslångt lärande / Ellström P-E., Gustavsson B. and Larsson S., (eds.).* – Lund: Studentlitteratur, 1996. – P. 165-173.]
9. Jarvis P. The Theory and Practice of Teaching; 2-nd ed. – London: Routledge, 2006. – 257 p.
10. Mayadas N, Watts T, Elliott D, eds. International handbook on social work theory and practice . Westport,Connecticut, Greenwood, 1997. – P. 31-34.
11. Nordhaug O. Adult education in the welfare state: Institutionalisation of social commitment / Nordhaug O. // International Journal of Lifelong

- Education. – 1986. – № 5 (1). – P. 45 – 47.
12. Powell R. Defining common issues across Europe for adult education. Report National Foundation for Educational Resaerch / Powell R., Smith R., Reakes A. – London, 2003. – 115 p.
 13. REMESO. Institute for Research on Migration, Ethnicity and Society. FORTE Center of Excellence [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.isv.liu.se/remeso/om-remeso?l=en>

Bibliography

1. Nychkalo N. Continuous vocational education as a philosophical and pedagogical category: / N. Nychkalo // Continuing Professional Education: Theory and Practice. – 2001. – Vypusk 1. – S. 9-22. (in Ukrainian).
2. Ohiienko O. Trends in the development of adult education in Scandinavian countries: monograph / O. Ohiienko / by editing N.H.Nychkalo. – Sumy : Ellada, 2008. – 444 s. – S. 82-83. (in Ukrainian).
3. Onushkyn V. Adult education: interdisciplinary vocabulary of terminology / V. Onushkyn, E. Oharev. – SPb., Voronezh : YOVR AO, 1995. – 232 s. – S. 105. (in Russian).
4. Adult Education in Sweden. [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.infonet-ae.eu/country-overviews/sweden>
5. Antikainen A. In Search of the Nordic Model in Education / A. Antikainen // Scandinavian Journal of Education Research. – 2006. – Vol. 50. – № 3. – P. 229-243.
6. Axelsson O. An Anthopology about «*Folkbildning*» and flexible learning / Axelsson Odin, Norberg Persson & Svensson Listings. – Stockholm : Swedish National Council of Adult Education, 2001. – 346 p.
7. Descriptive data on pre-school activities, schoo-age childcare, schools and adult education in Sweden 2006. Swedish National Agency for Education report no. 283 National Agency for Education. – Stockholm: Skolverket, 2007. – 162 p.
8. Ellström P-E. livslångt lärande / Ellström P-E., Gustavsson B. and Larsson S., (eds.). – Lund: Studentlitteratur, 1996. – P. 165-173.]
9. Jarvis P. The Theory and Practice of Teaching; 2nd ed. – London : Routledge, 2006. – 257 p.
10. Mayadas N, Watts T, Elliott D, eds. International handbook on social work theory and practice . Westport,Connecticut, Greenwood, 1997. – P. 31-34.
11. Nordhaug O. 1986. Adult education in the welfare state: Institutionalisation of social commitment / Nordhaug O. // International Journal of Lifelong Education. – 1986. – № 5 (1). – P. 45-47.
12. Powell R. Defining common issues across Europe for adult education. Report National Foundation for Educational Resaerch / Powell R., Smith R., Reakes A. – London, 2003. – 115 p.
13. REMESO. Institute for Research on Migration, Ethnicity and Society. FORTE Center of Excellence [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.isv.liu.se/remeso/om-remeso?l=en>